

● SAHİBİ :

TÜRKİYE İSLAM
ENSTİTÜLERİ TALEBE
FEDERASYONU ADINA
GENEL BAŞKAN

Sedat ŞENARMAN

● YAZI İŞLERİ
MÜDÜRÜ

Ömer Hilmi ULUSOY

BU SAYIDA

SELÂM	İslâm MEDENİYETİ
İSLÂM'DA HELÂL VE HA- RAM MANTIĞI	Celâl YENİÇERİ
RUBAİLER	Metin Önal MENGÜSOĞLU
İSLÂMİYET'TE TÜRBE VE MAKBERE	Ramazan ASLANBABA
ZAHİTLERİN TENKİDİ	Dr. A. Subhi FURAT
KOŞMA	HÜRÂŞIK
ÜÇ HARF	Hasan AKTUŒ
ÇAĞRI (Şiir)	Metin Önal MENGÜSOĞLU
560. YILINDA MEVLİD	A. KARAHAN
RÜBAİ	Dr. Cahit ÖNEY
TÜRKİYEDE DİNİ TEDRİ- SAT	Ord. Prof. Dr. Ali F. BAŞGİL
YUNUS EMRE	N. Fazıl KISAKÜREK
OKUL - CAMİ	Ali Murad DARYAL
GENÇLİK HAKKINDA	Hikmet SELÇUK
YÜKSEK İSLÂM ENSTİTÜ- SÜ ROZETİNİN ÇÖZÜMÜ ...	Ö. KIRAZOĞLU
İSLÂM MEDENİYETİNDE TÜRKLER	Tahsin ÜNAL
YAŞADIĞIMIZ DÜNYA	M. Said ÇEKMEGİL
YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ TAÇ MAHAL	Hasan ÖZÖNDER
GEÇMİŞTE VE ZAMANIMIZ- DA AŞK	Veli ERTAN
HÜSRAN (Şiir)	Abdülkadir SEZGİN
SUALLERE CEVAPLAR ...	Mehmed Âkif ERSOY
EĞİTİMCİ GÖZÜYLE LİSE- LERİMİZDE HAFİF BATI MÜZİĞİ	Gazi MERT
BÜYÜK OTMARLAR	Sabri AKDENİZ
BEKLENEN SAATLER (Şiir)	Hilmi KURTULUŞ
TEVRAT'TA VE İNCİL'DE ÂYET	İsmail BAYRAM
HABERLER	İ. Semahaddin CEM
	İslâm MEDENİYETİ

İDAREHANE

Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu Genel Merkezi
Nuruosmaniye Caddesi No: 82/2
Tel. : 22 46 02

CAĞALOĞLU — İSTANBUL

Haberleşme ve Havale Adresi :
İSLÂM MEDENİYETİ, P.K. : 1315

SİRKECİ

TEMSİLCİLERİMİZ

ANKARA : A. Gürbüz AKYÜZ, Gazi M. Kemal Bulvarı
Uz Apartmanı, 7/5-6 - Kızılay / Ankara
İZMİR : T.İ.E.T.F. İkinci Başkanı : İhsan EMÇİ
KAYSERİ : T.İ.E.T.F. Mah. İcra K. Bşk: İ. Ethem ELİBOL
KONYA : T.İ.E.T.F. Mah. İcra Kom. Bşk. Hasan TAŞ

TEKNİK KADRO

Sekreter : **Erdoğan ATAK** Ressam : **Gürbüz AZAK**
Dizgi ve Baskı : F A T İ H M A T B A A S I — İSTANBUL
Yıl: 2 — Sayı: 19
Basıldığı tarih : 5/5/1969

ABONE

Yıllık : 12 sayı, 25 TL.
Altı Aylık : 6 sayı, 12,5 TL.
Öğrencilere: Yıllık 20 TL.
» 6 aylık 10 TL.
Yabancı memleketlere posta
ücreti ilâve edilir.

Bir sayısı: 250 Kuruş.

İLAN TARİFESİ

Dış Kap.: 2 renk 2.500 TL.
Tek renk: 2.000 TL.
İç Kapak: 2 renk 1.500 TL.
Tek renk: 1.000 TL.
Renkli ilân sahifesi :
Tamamı : 1.200 TL.
1/2 : 750 TL.
1/4 : 400 TL.
1/8 : 250 TL.

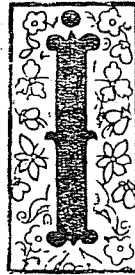
Mecmuamızdaki yazılar me'haz gösterilmeden alınmaz.
Gönderilen yazılar basılsın basılmasın iade edilmez.

Edebiyat

«Süleyman Çelebi'nin 560 yıl önce yazdığı ve türünde eşsiz bir başarıyı sembolleştiren "Mevlid", sadece Türk dil ve edebiyatının değil, bütün İslâm âleminin de imrenilmeğe değer saf, coşkun, samimî bir duygu ve düşünce meyvasıdır.»

A. KARAHAN
(İst. Üniversitesi Öğretim Üyesi)

560. yılında MEVLİD

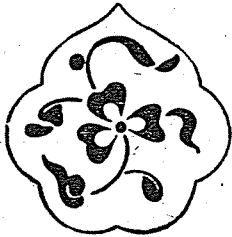

çinde bulunduğumuz hafta boyunca «Bursa büyüklere anmak» için düzenlenen konferans ve törenler arasında, ünlü Mevlid yazarı Süleyman Çelebi, özel bir yer ve önem taşımaktadır. Onun, tam 560 yıl önce yazdığı ve türünde eşsiz bir başarıyı sembolleştiren eseri, sadece Türk dil ve edebiyatının değil, bütün İslâm âleminin de imrenilmeğe değer, saf coşkun ve samimî bir duygu ve düşünce meyvasıdır.

Bu vesile ile Mevlid, tarihi, sanatkârı üzerinde — bugün için — en sağlam gözükten temel bilgiyi ve görüşleri özetlemeyi çok faydalı bulmaktayız.

Klasik arapçada «doğmak» ve «doğurmak» anlamlarına gelmekle beraber Mevlid sözü, genel olarak, Hz. Muhammed'in doğum zamanı için kullanılır. Çağımızda Peygamberin doğum gününü kutlama amacı ile —ya da müslümanların kendi ölümleri için— yapılagelen toplantılar, törenler ve onlarda Süleyman Çelebi'nin eserini okutmak «Mevlid» sözcüğü ile adlandırılmaktadır.

Hz. Muhammed'in doğum günü dolayısıyla tören yapılması, ilk önce, Mısır'da Fatimiler zamanında başlamıştır. Fakat en parlak şenlikler, toplantılar XIII. yüzyılda Erbil Atabeylerinden Müzaffereddin Gökbörü (ölm. 630/1233) nün yakın ilgisi ile gelişmiştir.

Adında Mevlid sözü bulunan ilk eserin İbnü'l-Cevzi (ölm. 597/1200) gibi hadis bilgini, hukukçu ve tarihçi bir şöret tarafından yazıldığı bilinmektedir. Ancak bundan da daha ünalınış Mevlid, İbnü Dihya diye tanıann bilginin kaleminden çıkmış olup Gökbörü'ye sunulmuş olandır. Büyük mutasavvıf Muhyiddin İbnü'l-Arabi de Mevlid yazmıştır.

Türk Edebiyatı ve özellikle Süleyman Çelebi bakımından; kişiliği ve üzerinde durduğumuz konudaki eseri dikkati çeken —Kur'an bilimlerinin üstün bilginlerinden— İbnü'l-Cezeri'dir (751-833/1350/1429). Süleyman Çelebi'nin çağdaşı olup Yıldırım Bayezid devrinde Bursa'ya gelen ve ancak Ankara Savaşından sonra Timur tarafından Semerkand'a götürülen bu ünlü bilim adamının «el-Mevlidü'l-Kebir» adlı eserinin ve Süleyman Çelebi ile Bursa'da yaptığı konuşmaların, sanatçımız üzerinde etkili olduğunu söylemekte sakınca yoktur. Hattâ İbnü'l-Cezeri'nin de Mevlid'ini Bursa'da yazmış olması düşünülebilir. Bu Mevlid'de Peygamberin doğuşu, hayatı, ahlâkı, özellikleri, mucizeleri konularında açıklamalar vardır. Bu eser, türlü bakımlardan Süleyman Çelebi'nin Mevlid'i ile benzerlikler göstermektedir. Arapçada, az önce belirttiğimiz gibi, epey Mevlid türünde eser bulunduğu halde Farsçada, bizim anladığımız anlamda, Mevlid ve geleneği yoktur. Muharrem ayında, Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehid olmasının hatırlanarak yas tutulması, törenler düzenlenmesi ve benzeri davranışlar, Peygamberin doğum yıldönümlerinde şenlikler yapılmasına engel sebepler gibi gözükmektedir. Nitelikleri ayrı olmakla beraber, İran Edebiyatında, «Maktel-i Hüseyin» ler, bir bakıma, Mevlid'e paralel bir rol oynamışlardır, denebilir.

Türk toplumunda Mevlid geleneği pek güçlü ve yaygın olduğu gibi, Türk dilinde de yazılmış birçok Mevlid kitabı vardır. Ancak bunlardan hiçbiri, Süleyman Çelebi'nin beş buçuk yüzyıldan fazla bir zamandır gönülleri ürperten ve ruhları besleyen Mevlid'i, —sanatçının kendi verdiği ad ile «Vesiletü'n-Necat»ı— kadar başarılı, etkili olmamış ve Türk toplumu tarafından onun eseri kadar benimsenmemiş, sıcak ilgi görmemiştir. Fakat ne gariptir ki; Mevlid'i elden ele, dil-den dile saygı ile dolaşan Süleyman Çelebi'nin hayatı hakkındaki bilgimiz basit, eksik, yetersiz, hattâ bâzı bakımlardan birbirini tutmazdır. Onun çağdaşları, kendisi hakkında bize güvenilir bir bilgi bırakmamışlardır... Zamanından ancak bir buçuk yüzyıl sonradır ki, Kastamonulu Lâtifi ve Gelibolulu Âli tezkire ve tarihlerinde ondan söz açmışlar, eserini öğmüşlerdir. Ama bu iki tanınmış kişinin onun ailesi konusunda verdiği bilgi birbirinden ayrıdır. Birinciye göre, Süleyman Çelebi ünlü İvaz Paşa'nın oğludur. İkinciye bakılacak olursa, O, ana tarafından Şeyh Edehalî'nin —ki Osmanlı devletinin kurucusu Osman Gazi'nin kayınbabasıdır— oğlu Şeyh Mahmud'un torunudur. Fakat, gerçeği söylemek gerekirse, Süleyman Çelebi'nin baba tarafından şöretli paşalara, ana tarafından hükümdar hanedanına nispeti hayli şüphelidir. Sonradan kamu oyunda ona karşı böyle söylentilerin doğup gelişmesine yardımcı olmuş olacaktır.

Mevlid'teki bir beyte göre şair, eserini 60 yaşında iken yazdığına değindiği için —Süleyman Çelebi'nin bunu 812/1409'da kaleme aldığı da kuşkusuz olduğundan— O, 752/1351 tarihinde hayata gözlerini açmıştır. Sadece Mevlid'teki tarih beyti eğer sonradan eklenmişse, burada bile, tereddütler doğabilir. Rahmetli Prof. Ahmed Ateş, Süleyman Çelebi'nin 762 - 767 / 1359 - 1364 yılları arasında doğmuş olabileceğini belirtmiştir.

Sanatçımız, iyi bir eğitim görmüş, Arapçayı pek iyi öğrenmiştir. Söylenildiğine göre Bursa'da Emir Sultan'a da bağlanmıştır. Süleyman Çelebi'nin Bursa'daki Ulu Cami imamlığına atanmasının da Emir Sultan'ın tavsiyesi üzerine olduğu söylenir. Cami 802/1400 tarihinde tamamlandığından sairimiz, eğer bu imamlık görevinde bulunmuşsa, herhalde işaret ettiğimiz zamanda, ya da bundan az sonra bulunmuştur. Yine onun Yıldırım Bayezid (792-805/1392-1402)'in imamı olduğuna dair söylentiler varsa da, bunlar gevşektir. Emir Süleyman'a hocalık ve nedimlik ettiği hususundaki kayıtlar da kesin değildir.

Hayatının, genel olarak, imamlık ve benzeri din görevleri ile geçtiğini ve hükümdar sarayları ile de fazla bir ilgisi ve yakınlığı bulunmadığını kabul etmek, daha gerçeğe yakın görünmektedir.

Mevlid'in yazılış sebepleri için de; Ulu Cami'de bir vâizin, Hz. Muhammed'in diğer peygamberlerden bir üstünlüğü bulunmadığını ve peygamberler arasında da

bir fark düşünülmeceğini ileri sürmesi sonucunda, Süleyman Çelebi'nin ruhunda uyanan tepkinin ve ona ölmez ve eskimez bir eserle cevap vermek arzusunun önemli yeri olduğu doğrudur.

«Rahat-i ervâh» tamlamasının gösterdiği tarih olan 825 (1422)'de öldüğü söylenen Süleyman Çelebi'nin bildiğimiz tek ve eşsiz eseri «Vesiletü'n-necat = Mevlid» ten ibarettir. Bu şaheser, «Fâilâtün fâilâtün fâilün» vezni ile yazılmış, «Mesnevi» türünde, bir risaledir. Konusunun ağırlık noktası, Hz. Muhammed'in doğumu ile o sırada beliren olağanüstü olaylar, Peygamberin nitelikleri, hayatının bâzı safhalarıdır.

Süleyman Çelebi'nin Mevlid'inde teknik güçlüdür. Çeşitli duygu ve düşünceler; saf, coşkun ve içten doğma olmalarına rağmen, bunlar, onun kafasında iyice işlendikten sonra en uygun ve veziz şekilde söz kalıplarına intikal ettirilmiştir.

Süleyman Çelebi, birçok defalar, anlatacağı bir konuya önce okuyucuyu da hazırlamaktadır. Okuyucunun dikkatini uyarmak için canlı tablolar çizmektedir. Sanatçı, eserinin bölümleri ile bütünü arasındaki âhengi kurmayı ve korumayı pek iyi bilmıştır. En coşkun ve heyecanlı anlarda bile kalemini başboş bırakmamış, hayâl ve duygunun yanı başında bilgi ve düşünceye de gerekli yeri ve önemi vermiştir. Mevlid'ini Türk edebiyatının eşsiz bir incisi niteliğine sahip kılmak için çok çaba harcadığını söylemeğe lüzum bile yoktur. Eskiler onun eseri için «sehl-i münteni» (ilk anda söylenmesi ve yazılması kolay sanılan, ama denenince aynı başarıyı elde etmenin imkânsız olduğu anlaşılan) deyimini kullanmışlardır.

Süleyman Çelebi'nin dil bakımından da, çağına göre, kusursuz ve pek başarılı olması öğrenülmeğe değer bir özelliktir. O Türkçenin aruz kalıplarına uydurulmasında birçok güçlük çekildiği bir yüzyılda, imkân ölçüsünde, dilimizi aruza imrenilmeğe değer bir başarı ile uygulamıştır. Olaylara uygun, kısa ve etkili söyleyiş tarzı da ayrı bir sanatçılık üstünlüğüdür. Hele duygu ve düşüncelere tam uyan söz ve deyimleri bulmakta Süleyman Çelebi, gerçekten, erişilmez bir şiir ustasıdır.

Süleyman Çelebi'nin Mevlid'i «Ehl-i Sünnet» (Kur'ana ve hadis'e göre davranan dört mezhepten olanlar) inançlarının şiir dili ile güçlü ve çok içten bir savunması karakterindedir. Zaman zaman faydalı öğütlerle de süslenen bu eser, dil ve edebiyatımızda bir şaheser olarak doğmuş ve bugüne kadar da öyle kalmıştır. Diktik niteliğine rağmen Mevlid, coşkun, yüce ve insanî duyguların, heyecan dolu bir ruhtan tertemiz bir akışını ve güçlü bir lirizmi kapsamaktadır.

Böylesine sonsuzluk ve ihtişamlı güzellik sırrına ermiş kişiler ve yüzyılların üstünden duru bir fıskiye suyu gibi aşır susuz ruhları teskin eyleyen eserlerdir ki; milletimizin dünya önünde yüzünü ağartır ve tarihe adımızı altın yaldızla yazmak hakkını ve şerefini bize bağışlar.

Rubâî

Yokmuş gibi gâzi, şühedâ evlâdı;
(Eylem)ci veletler, koparır feryâdı!..
Vaktâki kızıl, geçti fikirden fiile,
Millet de coşup, bastı mubârek tokadı!

16/2/1969

Dr. Cahit ÖNEY